

Rune Persson

Hiphopens språk

Rapping och deejaying

En ungdomens trendsättare idag är *hiphop*-rörelsen, som vuxit fram ur underklassen av svarta och *hispanics* i främst den nedgångna stadsdelen Bronx i New York. Namnet *hiphop* vill förstas måla den snabba rytmen i denna musik. Med en obskyr början på 1970- och 80-talen i först New York och sedan Los Angeles, fick den nya stilen sitt globala genomslag i början av 90-talet. Den började som en musikalisk variant vid skivspelarna, där *DJ* (*discjockeyn*) började agera inte bara som plattpåläggare utan som aktiv musiker (se nedan) och snart ackompanjerades av *rapping*, alltså rytmiserat och som regel rimmande tal - *rhythm and rhyme*. Många rappare har begagnat detta uttrycksmedel till att beskriva sin marginalisering i samhället och ösa ur sig sin bitterhet mot etablissemang, vilket redan framgår av grupp titlar som *Public Enemy*, *Beastie Boys*, *Original Gangsters* och *Delinquent Habits*. Många av dessa rappare betecknar sig helt fränt som *street bangers*, alltså slagskämpar eller huliganer. Och som sådana representerar de vad de kallar *hardcore underground hip-hop*.

Som nämnts, har hiphopen anammats av många spansktalande i USA. Genom *hispanics* i New York – ofta invandrare från Puerto Rico eller andra öar i Karibien – och de ofta Mexikofödda *chicanos* i Kalifornien har hiphop-språket bemängts med spanska slangord. Bland de mest typiska är frasen *vatos locos* ”tokiga invandrare/gangstrar”, som tagits upp som en hedersbenämning och ingår i namnet på flera musikgrupper. Och som *enemigos* ”fiender” betecknas de *invaders* ”inkräktare” som hotar den egna *hooden* (se nedan) eller musikstilen.

Termen för nyssnämnda nya DJ-roll – eller *deejaying* - var från början *microphone control*, *emceeing* eller *MC*. Sistnämnda tolkas ibland också som en person, *Master of Ceremony*. En alternativ term är *turntablism*, av *turntable* ”skivspelare”. *Deejaying* kunde också innefatta *cutting*, ”klipp” i musiken och *sampling*, ”urval”

ur olika existerande låtar, t.ex. sköna *grooves* ur *reggae sound*.

En säregen uppfinning är *scratching*, tillskriven Grand Wizard Theodore när han med handen hejdade sin LP-skiva för att höra vad hans mor skrek åt honom. Den består i att LP-skivan med fingret förs ryckvis fram och tillbaka i ett spår för att rytmiskt upprepa en ljudslinga, vilket också kan kallas *backspinning*. Begripligt nog sliter detta på skivan och det är på den hårda behandlingen som termen *scratching* ”skrapning” syftar. En enkel svensk term för en utövare av sådan musik är *scratchare*.

Breakare och graffare

Den nya musikstilen kom att kopplas till ett par andra företeelser i samma kretsar.

Från afrikanska stridslekar, som bland annat tagit formen av den länge förbjudna *capoeira* bland de svarta i Brasilien, härstammar tydligen den rytmiska akrobatik som kallas *breakdancans* – *breakdancing* – *breaking* och först praktiserades på torg och trottoarer. Där snurras det, med hela kroppen som redskap, i figurer eller *moves* med självförklarande termer som *backspin*, *headspin* och svårare begrepp som *flare*, *storm*, *popping* och den knyckiga varianten *electric boogie* eller *locking*, där man intar olika robotaktiga lägen. Såvitt jag vet, saknar dessa termer svenska motsvarigheter och jag skulle ha svårt att i ord bättre beskriva dem – men jag räknar med att läsaren har sett åtminstone någon uppvisning av denna akrobatik.

De verkliga entusiasterna lägger ner många timmar i veckan på sin träning och visar gärna sina *skills* ”färdigheter” vid tävlingar, s.k. *battles*, som kan vara *solo battles* eller *crew battles*. Nationella och internationella mästerskap anordnas nu regelbundet i dessa discipliner, och då gäller det att *rocka scenen* med en häftig kombination av akrobatik och musik. Utövarna kallas för *B-boys*, som numera även fått sällskap av *B-girls*. *B* står nog ursprungligen för *break*, men har också tolkats som *beat* ”rytm”.

Hiphopen har också lanserat sig inom *graffiti*-målning, gärna kallad *graff*, med ofta högt konstnärligt värde men utförd på förtretliga ställen. Tunnelbanetågen i New York såg åtminstone tidigare ut som rullande, klatschiga konstverk, men sedan polisen inskridit mot sådan vandalism genom att etablera särskilda nattpatruller, tycks det nu vara sopbilarnas tur att *bombas* – så kallat eftersom färgen trycks fram ur spraybomber. Riktiga *graffare* har däremot bara förakt till övers för *taggare*, ungdomar som sprayar sina namn-*tags* lite varstans på husväggar och murar. Ett verkligt högklassigt verk skall vara *a (master)piece* eller *a burner*.

Hiphopens hätska språk

I anslutning till den nya livsstilen har skapats en omfattande intern terminologi, som vanligt avsedd att avskärma mot en oförstående omvärld, men som vunnit popularitet genom sin färgstyrka och spritt sig även till andra ungdomskretsar. Idag är denna kategori av slang den mest expansiva och livskraftiga bland ungdomarna i vårt land. I dess centrum står en rad uttryck som anger sympati eller avståndstagande:

jag diggar dig, (feta) props till dig, som är motsatser till

jag dissas dig = diss till dig

Digga ”gilla” har flera decennier på nacken; det kan härledas till engelska *dig*, som i denna betydelse tycks ha keltiska anor. Motsatsen *dissa* är nyare och kommer av *disrespect*, den respekt man alltså fränkänner motparten och som är så väsentlig i denna socialt osäkra miljö. Därav har man så bildat ett substantiv: *en diss, fett (med) diss* eller *många dissas* som man skickar som ett avståndstagande till någon: ”jag skiter i dej”, ”dra åt helsike”!

En mer positiv tillönskan kan på engelska webbsajter ta sig uttryck som

mad props and respects to you

Mad props motsvarar *feta props* ovan. Det låter ju som om *props* kunde vara ordet ”stöd”, alltså som i de *pitprops* vi länge exporterade till England som takstöd i gruvorna. Men troligen är det en kortform för *proper respects*. Hur som helst, nu fungerar det som ett uppmuntrande tillrop, ungefär som ”bravo”.

Själva grundordet är alltså det ofta återkom-

mande *respect*, den respekt som man vill nå hos omgivningen, om inte annat så med skrämselfaktik. Exempelvis kan man hota med att *cutta upp* motparten! Det där låter som om de hade *beef* med varandra, dvs. var rejält osams.

En skrämmande belysning får detta samhällsproblem i en intervju med en, förhoppningsvis reformerad, svensk ungdomsbrottsling:

Förut trodde jag att respekt gick ut på att alla skulle vara rädda för mig. Om någon tittade på mig kunde jag slå till direkt. (DN 2006.02.19)

Lokalpatriotism

En av allt att döma typisk fras som jag mött i en svensk chatsajt är

Fuck society, suburb rules

”Åt helvete med samhället, förorten är bäst”

Detta visar – ironiskt nog – att det som är ett innerstadsfenomen i USA florerar i Stockholms och även Göteborgs förorter, där våra missgynnade minoriteter återfinns. Och var och en månår om sin *homie* ”kompis”, en förkortning av *homeboy / homegirl* med samma innebörd, alltså en kamrat från samma miljö och kanske också etniska bakgrund. Men om smittsamheten hos denna häftiga vokabulär skvallrar de T-tröjor som jag sett troende ungdomar bära, med texten *Jesus is my homeboy!*

Var och en försvarar sin *hood* ”hemort”, en rejäl förenkling av det på liknande sätt använda *neighborhood*, eg. ”grannskap”. Den respekt man eftersträvar för egen del vill man hävda också för sin miljö. Eftersom dessa hiphopens barn till väsentlig del är invandrare, så har vi här en ny art av hembygds kärlek! Och den som hotar den egna *hooden* möts av det generella skällsordet *motherfucker*, en besynnerlig beskyllning som inte har någon tradition på svensk botten. Men de kvinnliga familjemedlemmarnas dygd och heder är som bekant en hjärtefråga i många av de främmande kulturer som under de senaste decennierna vunnit insteg i vårt land. Många av dessa ungdomar saknar både far och andra manliga förebilder, vilket gör kvinnans ställning ännu viktigare. Och i flera krigförande länder har ju systematisk våldtäkt varit ett sätt att vanära och förödmjuka motståndaren. *Jag ska knulla ihjäl dig* är ett hot som utslungas även mot manliga antagonister. Det engelska ”basuttrycket”

fuck you har förlorat det mesta av sin must genom överanvändning, både på anglofon botten och hos oss.

Doggelito och Khemiri

En mer positiv framtoning får självhävdelsen, när den svenska Botkyrkagruppen Latin Kings begär ”kärlek och respekt”. Denna grupp sjunger alltså på svenska, vilket rapparen Dogge Doggelito säger beror på att han dissade skolan och därför inte kan hantera engelskan. I deras texter möter också försvenskningar som *vi regerar* och *vårt kvarter är bäst*, i stället för de engelska uttrycken med *rule* och *hood*. Typiskt nog beskriver ungdomarna ibland sin förort, ofta uppförd under det arkitektoniskt ökända 1960-talet, som *betongen*, och den här arten av svenska kallas ibland *betongsvenska*. Ett annat namn är *miljonsvenska*, efter det nationella byggnadsprogram som skapade de svenska betongförorterna. Ibland möter man spanska *barrio* för ”förort” eller ”hood”.

Texterna återspeglar dessa ungdomars alienation i samhället, deras frustration inför framtiden och bittra reaktion mot polis och samhälle, bl.a. genom skildringar av verklig eller fantiserad kriminalitet. Rader som dessa kan ge en liten bild av innehållet:

*Vi är grabbar ifrån förorten, & vi bor i västerort.
Aina spanar & soc ger oss cash,
Gitt från centrum & mecka en knatch.*

Textförfattaren Dogge har nyligen (2004) medverkat i boken Förortssvenska av professor Ulla-Britt Kotsinas, där vi finner listade ett stort antal ord ur denna sfär. Där kan man lära sig ord som just

aina ”polis”, *gitta* ”sticka, kila”, *knatch* ”kannabis, hasch”.

Än större uppmärksamhet har Jonas Hassen Khemiri fått. Denne son till en tunisisk invandrare har skrivit en roman på just detta slangspråk, kallad *Ett öga rött* (2003). Dess destruktiva och kriminella ton påminner starkt om innehållet i Latin Kings rap-texter. Ord som *tjåla*, *beckna* och *baxa* för ”stjåla” och *knasa* för ”åka fast, gå snett”, liksom nyssnämnda *aina*, är centrala för handlingen. Och huvudpersonen, ”tanksultanen” Halim som går i årskurs 9, är en märkligt flitig för att inte säga manisk *taggare*. Men till stor del är den 25-årige handelsstuderande Khemiris originella språkhantering nog hans eget påfund. Intressant och mindre negativ är hans beskrivning av relationerna till familjemedlemmar och släktingar.